

Reneszánsz-kutatók konferenciája kezdődött Visegrádon

Politikai gondolkodás és történetiszemlélet a reneszánsz korában elnevezéssel tegnap Visegrádon egy hétig tartó tudományos ülésnek kezdődött. A tanácskozás jó alkalom európai horizontunk tágítására, tudományos felméréseink gazdagítására, és arra is, hogy hasznos ismereteket nyújtson a reneszánsz egy nálunk kevésbé ismert problémaköréről.

— Sokáig az a fölfogás volt uralkodó, elsősorban Szekfi Gyula és Horváth János véleménye alapján, hogy a magyarországi reneszánsz Mohácsal lezártnak tekinthető — mondja *Varjas Béla*, a reneszánszkutató osztály vezetője. — Még a korábbi évtizedek kitűnő tudósai közül is sokan úgy vélték, hogy a magyar reneszánsz és humanizmus kultúránk fejlődésében csak rövid ideig tartó közjáték volt. Ma lényegében 1640-nel, illetve a manierizmussal szabjuk meg a határt. A reneszánsz olyan európai stílusrányzat és eszmearánlat, amelynek hatása több mint másfél századig

orszdöntő módon formálta

a magyar művelődés és irodalom arculatát. A reneszánsz emberközpontú életszemlélete és új kritikai szelleme Európaszerte erjesztője és elindítója lett a **modern nemzeti nyelvű irodalmaknak**, miután fölfedezte, hogy az anyanyelv éppoly tökéletes irodalmi kifejezőeszközzé, fejleszthető, mint a klasszikus latin és görög. E folyamat kifejlesztése pedig mélyen belenyúlt a XVI., sőt a XVII. századba is. A sort az olaszoknál Machiavelli, Ariosto nyitja, a franciáknál Ronsard és köre folytatja, majd az angoloknál Sidney, Donne, Shakespeare, a spanyoloknál Cervantes zárja. Hasonlóképpen alakult a helyzet Közép- és Kelet-Európában is, hiszen a horvát komédiaíró Držić, a lengyel Kochanowski, a magyar Balassi szintén a XVI. század gyermeke, a nemzeti nyelvű reneszánsz hálhatatlanja. A reneszánsz mind a költészetben, mind a tudományban az evilágban boldogni kívánó ember érzelmeinek és gondolkodásának kibontakozását segítette elő. Amíg a reneszánsz emberének rá kellett döbbenie, hogy eszményét, az önmaga és a világ közt megálmodott teljes harmóniát nem tudja megvalósítani. Ebben jelentkezett a reneszánsz válsága, amely egyfelől a manierizmus rafinált-ezoterikus befeléforduláshoz vezetett, másfelől a barokk látványos káprázatában keresett menedéket.

— A magyarországi reneszánszkutatás alapjait a múlt században Abel Jenő, Hegedüs István, Szilády Áron, a hazai humanista latin és magyar nyelvű irodalom kitűnő ismerőit vetették meg. Publikációs munkásságuk a reneszánsz körből ránk maradt hatalmas felátírtatlan irodalmi forrásanyagának csak kis hányada terjedhetett ki. A két világháború között Juhász László latin kiadványorozatát folytatódott a munka. Kitűnő monográfiák esttek, mint Huszti József *Janus Pannonius-életrajza* és Horváth János *A magyar irodalmi műveltség megoszlása* című munkája. Alapvető változást a felszabadulás hozott.

Elkészült Balassi Bálint életművének, majd Rimay János költeményeinek kritikai kiadása megindult a *Régi magyar költők tára* XVII. századi sorozata és a *Bibliotheca Hungarica Antiqua* hasonmásorozata. Marxista szellemű tanulmányok, monográfiák, kötetek sora jelent meg Kardos Tibor, Klaniczay Tibor, Bán Imre, Gerédy Rabán, Komlószi Tibor és Pirnát Antal jóvoltából.

— Az 1950-es évektől egyre több kutató szentelt figyelmet a korábbi háttérbe szorult

társadalomkritikai kérdéseknek.

Ezzel együtt a magyarországi humanizmus eredményeinek. Ebben az időben került sor a reformáció irodalmának társadalmi-kritikai értékelésére. Jelentékeny költői és prózai műelemzések születtek. Sikeresen zárult jó néhány történeti-poétikai vizsgálat. Balassi vers- és cikluskom-

pozícióinak problematikájával én is behatóan foglalkoztam. Engem egyébként az irodalmi jelenségek társadalomtörténeti összefüggései érdekelnék legjobban.

— Szeretnék mindjobban lépést tartani a külföldön folyó reneszánszkutatásokkal is. *Klaniczay Tibor* fáradhatatlansága jó biztosíték erre. Ő az egyik szerkesztője a *Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtörténeti Társaság* négykötetes *Európai reneszánsz* című nagyszabású vállalkozásának. Elindítója volt a *Studia Humanitatis* című idegen nyelvű sorozatnak is, amelyben már megjelent az olasz-magyar tanulmánykötet, s hamarosan napvilágot lát a Gorkij Intézettel közösen szerkesztett gyűjtemény.

— A magyarországi reneszánszkutatások külön fejezete a latin nyelvű irodalom. Persze anélkül, hogy mereven elválasztanók a magyartól. A költészetben ugyan a XVI. században a magyar mellett háttérbe szorult a latin, de a tudományos irodalom továbbra is megőrzi nemzetközi latin nyelvűségét. Nagy humanista történetíróink, Brodaries, Oláh, Verancsics, Zsámboki, Forgách, Istvánffy és Szamosközi latinul írták műveiket.

— A reneszánsz, *renascentes litterae* eredetileg a tudomány és az irodalom újjászületését jelentette. A XV—XVI. századi nagy szellemi megújulás, föllendülés azonban a tudomány és irodalom területén kívül más jelenségekre is kiterjedt.

az élet minden terén

érezte hatását. Így a politikai gondolkodásban, a vallási-erkölcsi ideológiában és természetesen a művészetekben. Minthogy a tudomány, irodalom és a művészetek különböző ágai kölcsönhatásban élnek egymással, a reneszánsz irodalmát sem lehet légüres térben, az élet többi jelenségeitől elkülönítve vizsgálni. Ezért együttműködünk történészekkel, az egyháztörténet szakembereivel, zenekutatókkal, művészettörténészekkel. A magyarországi reneszánsz építéssel, szobrászattal, díszítőművészettel különösen *Balogh Jolán*, *Radocsay Dénes*, *Feurné Tóth Róza* kutatásai és méltatásai révén vált ismertté. A híres *Központi Könyvtár* történetét *Csapodi Csaba* és *Gárdonyi Klára* dolgozta fel.

— Nálunk eddig keveset foglalkoztak a reneszánsz politikai gondolkodásával és történetiszemléletével, amelynek viszont külföldön igen nagy irodalma van. Idehaza a reneszánsz idején külön elméleti mű a politikai magatartásról, a történetírás elveiről, államelméleti kérdésekről. Kovácsóczy Farkas erdélyi kancellárnak az ország kormányzásáról szóló rövid fejtegetésén kívül idehaza a humanista történetírás Bonfinótól Szamosköziig, miként hatott például Machiavelli, és mennyiben volt Kovácsóczy államigazgatási elméletének példája a velencei köztársaság szervezete? Ezek csak kiragadott kérdések az ülésnek rendkívül sokágú problémaköréből. A programot Klaniczay Tibor és Bónis György állította össze. A politikai eszmék szerepe a reneszánsz kori irodalomban címmel *Köpeczi Béla* tartotta a megnyitó előadást. *Szekely György* *Politikai elmélet és politikai valóság* című beszámolója ugyancsak nagy érdeklődést keltett. Az előadások nagy része azonban még hátravan.

— Az érdeklődők számára hoz viszonyítva kedvezőtlenek a reneszánszkutatás

személyi feltételei.

Nagy gondot okoz az utánpótlás, hiszen még a régi magyar nyelvű irodalmi anyag megértéséhez és magyarázatához is elengedhetetlen a latin nyelv ismerete. *A latin nyelvtudás katasztrofális visszaesése máris érezhető bűnös hatását a tudományi kutatásban.* Pedig a reneszánszkutatásokkal nem hanyagolhatjuk el. Már csak azért sem, mert nemzeti nyelvű irodalmunk, újkori modern gondolkodásunk, világszemléletünk gyökerei a reneszánszból sariadtak ki — mondta befejezésül *Varjas Béla*.

Korompay János